

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Галюк І.П.

студентка,

Науковий керівник: Зушман М.Б.

кандидат філологічних наук, доцент,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

МИТЕЦЬКИЙ ДИСКУРС РОМАННОЇ ПРОЗИ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА: ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПРОБЛЕМИ «МИТЕЦЬ І СУСПІЛЬСТВО»

Романна проза Юрія Андруховича чітко окреслена рамками постмодернізму. Одним з найважливіших світоглядних елементів, через що романи «Рекреації», «Московіада», «Перверзія», «Дванадцять обручів», «Таємниця» можна назвати постмодерністичними, є спростування віри в абсолютну істинність ідеалів епохи, якщо конкретніше, то поетів, – автор заперечує традиційну в українській літературі думку про їх богемність.

Метою цієї статті є спроба інтерпретувати спільну для романів проблему «митець і суспільство», тобто визначити, яку роль у сучасному (зокрема, постколоніальному) суспільстві виконують поети – герої романів Патріарха.

Мета, яку ставив перед собою Андрухович, пишучи роман «*Рекреації*» (1991), – *«зруйнування одного дуже шкідливого стереотипу, закоріненого в нашій свідомості, – це ставлення до поета, як до месії, здатного порятувати націю, порятувати людство»*.

Тема митця і образи чотирьох друзів-поетів, що їдуть до Чортополя на Свято Воскресаючого Духу, як і вимагає постмодерністський напрям, зображується в карнавальній іпостасі.

Мартофляк, Хомський, Немирич і Штундера представляють духовно спустошене суспільство. Вони – *поети*, не *янголи*, а тому для них нормальним є і лаятися, і напиватися, і зраджувати, і спілкуватися з диявольськими силами. Слово «поет» для героїв роману є тавром, що нависло на них суспільство разом з обов'язками «безгрішних лідерів нації», тому у романі образи

митців (чи «митців»?) позбавлені урочистості, є зниженими, буденними, навіть трохи вульгарними.

На Свято Воскресаючого Духу вони їдуть не просто розважатись, але і читати свої вірші на стадіоні «Трудові резерви», до якого в романі так і не доходить; до того ж прочитати хоча б один свій вірш для поетів – це справжні труднощі. У вирі карнавальної ночі їх чекає власне переродження та відродження.

Найбільше назва «поет» підходить Мартофляку, для якого головне – бути в центрі уваги; слава і хороше товариство є важливішими за поезію. Перед народом він хоч і постає як поводитир, проте не усвідомлює важливості своєї творчості, а й далі прагне стати політиком.

Про призначення поетів у своїй промові говорить організатор Свята Павло Мацапура, який переконує, що той, хто творив, повинен переступити через себе, щоб донести своє творіння іншим, відмовитись від себе тільки через власне вміння творити. Адже *«тільки дух, що вмирає і народжується знову, може щось породити, створите нове»* [4, с. 141].

З появою роману *«Московіада»* (1992) домінантною в українській літературі стає архетипальна постать блазня. Отто – свідомий український поет, але на Батьківщині він «покинутий і зраджений майже всіма, крім кількох малоцікавих побратимів по буху», а тому вибирає втечу до Москви, де і навчається протягом двох років. На жаль, про своє поетичне покликання він згадує тільки тоді, коли потрібно виправдати свою відсутність (*«Я писав роман у віршах, Галю»* [2, с. 57]).

Головною проблемою *«Московіади»* є падіння імперії з центром Москва, свідком якої стає фон Ф. Проте Отто не просто спостерігає крах радянської системи, а й бере у цьому безпосередню участь. Він в ім'я свого народу розстрілює воскреслих лідерів імперії (серед яких Катерина II, Іван Грозний, Суворов, Дзержинський, Ленін, Мінін-і-По-жарський), які зібралися, щоб порятувати її від неминучої загибелі. Фон Ф. вважає, що тільки знищення імперії, її смерть, зможе подарувати справжню фізичну і духовну свободу, хоча й ілюзорну чи символічну.

Третій роман Ю. Андруховича *«Перверзія»* (трактується як *«збочення»*) побачив світ у 1996 році. Близько 330 учасників з'їжджається на міжнародний семінар *«Посткарнавальне безглуздя світу: що на обрії?»*, який відбувається у Венеції в перший тиждень

Великого посту. Мета проведення карнавалу – висловити востаннє свої припущення про подальші можливості людства залишатися, бути і ставати самим собою.

Проблема «митець і суспільство» реалізується в двох сюжетних лініях: перша – духовні пошуки митця (на образі головного персонажа Станіслава Перфецького); друга – митець і творчість (уособленням якої є Метью Кулікофф).

Стах Перфецький почуває себе самотнім у всьому світі, подорожуючи від країни до країни, знаходиться у постійних пошуках самоідентичності (про це свідчить і перелік його імен, яких близько сорока). Намагаючись уникнути переслідувань у Венеції, зовсім випадково стає головним героєм Орфеєм п'єси «Орфей у Венеції», і як говорить режисер Метью Кулікофф, «Він увійшов у дійсність моєї опери, як до себе додому» [3].

Під час прощальної вечері учасників карнавалу виявляється справжня диявольська суть семінару. Секретар конференції пан Дапертутто пропонує їм загадати своє найпотаємніше бажання, яким виявляється безсмертя, та задля цього митцям-інтелектуалам потрібно зняти маску і стати самим собою. І вони стають: демурами, ехиднами, сиренами, восьмиокими драконами і мантикорами з ляцертинами. У «Перверзії» вказується шлях спасіння від смерті не тільки Перфецького, а й всього людства: *«Тільки любов може порятувати нас від смерті. Там, де закінчується любов, починається безглуздя світу»* [3, с. 229].

Роман *«Дванадцять обручів»* (2003) підбиває період карнавальної прози Ю. Андруховича. Автор у творі порушує проблему не тільки українського митця-поета (Артур Пепа, Б.-І. Антонич), а й австрійського поета-фотографа, прихильника Східної Галичини Карла-Йозефа Цумбруннена.

Найбільше, за що критикували роман, так це за авторське розкриття по-статі Богдана-Ігоря Антонича, який із «доповідей» Доктора постає хоч і тала-новитим поетом (в різних іпостасях), проте цей образ антисоціальний (бо Ан-тонич п'є горілку, ходить по борделях, а помирає від інтоксикації разом з ко-ханкою), а отже, він ніяк не може бути духовним лідером своєї нації.

Артур Пепа – вільний літератор зі Львова, автор кількох видань, кожне з яких гостро зустріла критика. Не здобувши визнання, Пепа втратив задоволення від писання. І лише на тридцять сьомому році життя він зрозумів, що не призначений для творчості, що

ненавидить творити поезію, що «*писання справжньої літератури і є зануренням у тортури*» [1]. Проте Пепі дано другий шанс для відродження, – щоб він все-таки встиг «написати свій роман».

Що стосується Карла-Йозефа Цумбруннена, то він, перебуває між «двома світами» (австрійським і українським) протягом багатьох років, так і не змігши знайти своє місце серед чужого оточення. Якою б не була його любов до Східної Галиччини, Карл-Йозеф не буде прийнятий цими людьми належно, бо він тут чужинець. Цумбруннен гине в ім'я Львова і коханої жінки Роми Воронич. На перший погляд, його смерть звичайна (вбивають двоє карпатських українців за гроші), а насправді ритуальна – таким чином вшановують пам'ять того ж таки Антонича.

Підсумовуючи про постать поета-митця в творчості Ю. Андруховича, доречною є думка Р. Харчук, що «...у всіх своїх творах митець декоронізує поета, зіштовхує його з п'єдесталу пророка, подаючи епатажний образ поета-блязня, поета-ловеласа, любителя алкоголю й знавця молодіжного сленгу, суржикі та ненормативної лексики» [6, с. 29]. Що може чекати суспільство від таких «духовних ідеалів»? Нехай це не залишається таємницею...

Тому тільки в романі «*Таємниця*» (2006) Андрухович-персонаж, хоч і має безліч масок, але залишається вірним своєму письменницькому покликанню. Він не зраджує творчість, як і творчість не зраджує героя; писання стає його хлібом насущним і душевним спокоєм. Може, таким чином Андрухович-герой платить за гріхи «безгрішних лідерів нації» попередніх романів Андруховича-письменника?...

Список використаних джерел:

1. Андрухович Ю. Дванадцять оброчів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ukrlit.org/andrukhovych_yurii_igorovych/dvanadtsiat_obruchiv.
2. Андрухович Ю. Московіада: Роман жахів. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2006. – 151 с.
3. Андрухович Ю. Перверзія. – Л.: ВТНЛ-Класика, 2004. – 304 с.
4. Андрухович Ю. Рекреації. – Л.: Піраміда, 2005. – 144 с.
5. Андрухович Ю. Таємниця. Замість роману. – Х.: Фоліо, 2007. – 478 с.
6. Харчук Р. Юрій Андрухович не для дітей? // Дивослово. – 2006. – № 12. – С. 27–30.